

тимчасово не може проживати разом з батьками/законними представниками, надання їй та її сім'ї послуг, спрямованих на повернення у сім'ю відповідно до найкращих інтересів дитини.

Правове регулювання патронату зазнало суттєвого реформування, яке було направлене на виправлення суперечностей та заповнення прогалин, які виникали при застосуванні даного інституту на практиці. Варто зазначити, що внаслідок цього змінилося розуміння сутності поняття «патронат», було встановлено строк передачі дитини у сім'ю патронатного вихователя, а також чіткі вимоги до змісту договору про патронат та його форми (обов'язково – письмової), розмір оплати праці патронатного вихователя.

Втім, необхідно прийняти єдину програму обов'язкового навчання патронатних вихователів, розширити мережу сімей патронатних вихователів та здійснити аналіз результатів здійснення патронату над дитиною. На нашу думку, з часом патронат може стати ефективною формою влаштування дитини, якщо буде відпрацьовано технологію надання послуг з патронату над дитиною та механізм фінансування сімей патронатних вихователів.

Список використаних джерел:

1. Мироненко В. П. Патронат як форма влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування / В. П. Мироненко // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2013. – № 3. – С. 56-63.
2. Порядок виявлення сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах, надання їм соціальних послуг та здійснення соціального супроводу таких сімей (осіб): затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2013 р.
3. Порядок створення та діяльності сім'ї патронатного вихователя, влаштування, перебування дитини в сім'ї патронатного вихователя: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 16 березня 2017 р. № 148.
4. Кмецінська У. В. Патронат над дітьми як форма влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування / У. В. Кмецінська // Юридичний науковий електронний журнал. – 2016. – № 1. – С. 25-28.
5. Порядок оплати послуг патронатного вихователя та виплати соціальної допомоги на утримання дитини в сім'ї патронатного вихователя: затверджено Постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання здійснення патронату над дитиною» від 16 березня 2017 р. № 148.

Марченко А.Ю.

студент,

*Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ ІНСТИТУТУ ПРИПИНЕННЯ ШЛЮБУ В СІМЕЙНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Шлюб як союз чоловіка та жінки має певну мету. Вона, як правило, полягає у народженні і вихованні дітей, взаємній допомозі членами сім'ї один одному, створенні осередку емоційного задоволення, переданні досвіду

наступним поколінням тощо. Однак практика наводить чималу кількість свідчень того, що не завжди з укладенням шлюбу досягаються такі завдання. Це відбувається з різних причин. Але вирішальним є питання – якою має бути доля шлюбу у разі неможливості подальшого існування жінки та чоловіка у шлюбному союзі, небажанні спільної реалізації мети, з якою він був укладений?

Враховуючи сучасну суспільну практику, еволюцію суспільною моралі та ставлення до шлюбу, слід зазначити, що на сьогодні принцип вільності шлюбу є суміжним з принципом свободи припинення шлюбу. Про утвердження останнього в суспільстві свідчить і офіційна статистика припинення шлюбів. Так, згідно з демографічним щорічником, опублікованим Державною службою статистики України, у 2015 році з 299038 шлюбів лише в порядку розлучення були припинені 129373, що становить близько 43% [1, с. 57].

Визначаючи причини припинення шлюбу, Г.Ф. Шершеневич зазначав, що шлюб «як моральний союз, який має на меті повне спілкування, фізичне і духовне, він позбавляється свого змісту з неможливістю досягнення цього завдання і стає важким тягарем для пов'язаних назавжди подружжя. Моральний союз, що втратив свою моральну основу, повинен бути розірваний, інакше він може прийняти форму аморального спілкування ... Тільки припинення невдалого шлюбу відкриває можливість іншого, щасливішого. Це досягається розлученням, під яким розуміється припинення законно існуючого шлюбу за вказаними в законі причин « [2, с. 34].

Подібну думку можна висловити і в підтримку іншого порядку припинення шлюбу – внаслідок смерті одного з подружжя чи оголошення його померлим. Якщо у випадку розірвання поширеною причиною є воля особи, то в останньому неможливість подальшого існування шлюбу зумовлена виключно об'єктивними факторами.

Як відомо, право постійно слідує суспільним тенденціям, і цим пояснюється постійний розвиток законодавства, як однієї з форм закріплення правових норм. Така закономірність спостерігається і в галузі сімейного права, підтвердженням чому слугує ряд норм чинного Сімейного кодексу України [3], які регулюють припинення шлюбу.

Однак, ґрунтовно регламентуючи підстави та порядок даної процедури, законодавець не наводить поняття припинення шлюбу. Це породжує спроби визначення досліджуваного правового інституту на доктринальному рівні.

Поширеною є позиція, згідно з якою під припиненням шлюбу слід розуміти зумовлене певними юридичними фактами припинення на майбутнє правовідносин подружжя, які виникли із зареєстрованого дійсного шлюбу [4, с. 34].

Припинення шлюбу в літературі також розглядається як припинення особистих і майнових правовідносин подружжя [5, с. 112].

Маслов В. Ф. і Пушкін О. О. визначають припинення шлюбу як розпад шлюбу як союзу чоловіка і жінки та зумовлене цим припинення правовідносин, які раніше виникли між ними і засновані на сімейному законодавстві [6, с. 107]. Райчук А. Б. піддає таке визначення критиці, зазначаючи, що така ознака як розпад шлюбу як союзу чоловіка і жінки

характеризує припинення шлюбу не як правове, а як соціальне явище, а тому не повинна братися до уваги при формулюванні визначення припинення шлюбу [7, с. 127].

Деякі науковці говорять не про припинення шлюбних правовідносин, а про припинення взаємних прав та обов'язків, які виникають між подружжям у зв'язку з укладенням шлюбу [8, с. 111]. Однак, доцільніше говорити про припинення шлюбних правовідносин, оскільки поняття правовідносин є ширшим.

До сутнісних ознак припинення шлюбу Сафончик О. І. включає його строковість або ж безстроковість. На користь першої наводиться приклад поновлення шлюбу після його припинення [9, с. 21].

На мою думку, строковість навряд чи доцільно визнавати сутнісною ознакою інституту припинення шлюбу, оскільки в момент припинення шлюбу подружжя навряд чи передбачає тимчасовий характер такого юридичного факту.

Найбільш розгорнуте визначення припинення шлюбу знаходимо в сучасній вітчизняній сімейно-правовій науці. Припинення шлюбу – зумовлене певними юридичними фактами припинення на майбутнє правовідносин між подружжям, які виникли із зареєстрованого дійсного шлюбу [10].

Відмінність цього визначення від попередніх полягає в тому, що воно містить таку додаткову ознаку, як припинення правовідносин на майбутнє. Вочевидь, обидві ці ознаки вводяться науковцями для підкреслення відмінності між припиненням шлюбу та визнання шлюбу недійсним.

Проте не погоджується і з даним визначенням Райчук А. Б. Хоча формулювання «припинення правовідносин на майбутнє» набуло поширення як у радянській, так і в сучасній українській правовій науці, вдалість такої дефініції є сумнівною. Таке формулювання передбачає можливість існування поряд з припиненням на майбутнє ще й певного іншого припинення, наприклад, «припинення правовідносин на минуле», що є неможливим. Достатньо лише формулювання «припинити», що означає «перестати щось робити», щоб вести мову про те, що має відбутися після здійснення відповідних дій [11, с. 127].

Також не зрозуміло, чи можна говорити про «припинення на майбутнє». Наприклад, реєструючи розірвання шлюбу в органах РАЦСу, шлюбно-сімейні відносини припиняються з моменту реєстрації, а не з якогось моменту в майбутньому. Чи можливо в цьому випадку говорити про припинення не лише на майбутнє, але й на сучасне? Коли закінчується сучасне? З якого моменту починається майбутнє? Навряд чи можливо дати однозначну відповідь на поставлені питання.

У зв'язку з цим є очевидним, що поняття «майбутнє», «сучасне», «минуле» є занадто абстрактними і такими, що не повинні використовуватися при формулюванні правових визначень, тим більше що законодавець має в розпорядженні таке поняття, як «момент припинення правовідносин». З огляду на вищезазначене, найбільш вдалими для формулювання визначення «припинення шлюбу» видається просте формулювання «припинення правовідносин» без указівки на час припинення [11, с. 128].

Указівка ж на той факт, що ці правовідносини виникли із зареєстрованого дійсного шлюбу є цілком доцільним і одночасно достатнім для того, щоб підкреслити відмінність припинення шлюбу від визнання його недійсним.

Крім того, Райчук А. Б., пропонує власне визначення припинення шлюбу таким чином: «припинення шлюбу – зумовлене певними юридичними фактами припинення правовідносин між подружжям, які виникли із зареєстрованого дійсного шлюбу» [11, с. 12]. Позиція науковця є абсолютно виправданою з огляду на викладені аргументи.

Таким чином, в сучасній юридичній літературі існує кілька визначень поняття «припинення шлюбу», проте навряд чи можна стверджувати, що наукові доробки з даної проблематики позначені різноманітним підходом. Наведені визначення відзначаються подібністю, оскільки більшість авторів висловлюють єдність позицій з приводу сутності припинення шлюбу, що відображено в запропонованих науковцями дефініціях. Розбіжності, більшою мірою, пов'язані з факультативними ознаками даного інституту.

Підсумовуючи зазначені позиції, найбільш доцільним вважаю визначення, запропоноване Райчук А. Б. [11, с. 128], в якому акцентовано увагу на найбільш значущих характеристиках припинення шлюбу.

Список використаних джерел:

1. Населення України за 2015 рік – Демографічний щорічник Державної служби статистики України. Київ, 2016.
2. Семейное право: Учебник / Б.М. Гонгало, П.В. Крашенинников, Л.Ю. Михеева и др.; под ред. П.В. Крашенинникова. М.: Статут, 2008. 302 с.
3. Сімейний кодекс України від 10. 01. 2002. – Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 21-22, ст. 135.
4. Оніщенко О.В. Сімейне право : навч. посіб. / О.В. Оніщенко. – К. : Видавництво Національного авіаційного університету «НАУ-друк», 2009. – 112 с.
5. Сімейне право України : підручник / Т. В. Боднар, В. С. Гопанчук, О. В. Дзера [та ін.] ; за заг. ред. Т. В. Боднар та О. В. Дзери. – К. : Юрінком Інтер, 2016. – 520 с.
6. Маслов В.Ф., Пушкин А. А. Советское семейное право. – К. 1981.
7. Поняття «припинення шлюбу», «розірвання шлюбу», «розлучення». Їх співвідношення. А. Б. Райчук. – Юридичні науки 67-69/ 2005. – С. 127–129.
8. Чигир В.Ф. Советское семейное право. – М., 1989.
9. Особливості припинення шлюбно-сімейних правовідносин. Сафончик О. І. – LEGEA SI VIATA. Februaie 2013. С. 18–22.
10. Червоний Ю.С. Науково-практичний коментар Сімейного кодексу України. – К. 2003. – С. 174; Сімейне право України / За ред. О.В. Дзери. – К. 1997. – С. 100; Цивільне та сімейне право України. – Х. 2004. – С. 601; Цивільне та сімейне право України в запитаннях та відповідях. – Х. 2002. – С. 588.
11. Поняття «припинення шлюбу», «розірвання шлюбу», «розлучення». Їх співвідношення. А. Б. Райчук. – Юридичні науки 67-69/ 2005. – С. 127–129.